

Szerkesztőség és kiadó-
hivatal:

Bocskay-utca 9. sz.

Megjelenik minden hó
15-én.

Genealogiai Füzetek

Családtörténeti folyóirat.

A „Genealogiai Füzetek“
előfizetési ára:

Egész évre 8 kor.

Félévre 4 „

Egyes szám ára . . 1 „

Szerkesztik és kiadják: CSIKSZENTMIHÁLYI SÁNDOR IMRE ÉS KADICSFALVI DR. TÖRÖK PÁL.

Donatión a Székelyföldön.

(Negyedik közlemény.)

Az elmondottak által a „hereditás siculica“ jogi természetének teljes felforgatása még nincs egészen kimerítve. Hisz az eddigiek szerint csupán a hűtlenség, a lázadás büne volt az, mely miatt a székely a segesvári végzések szerint is a maga örökségét elvesztette, s az öröksége a fiscusra szállott. János Zsigmond ennél a pontnál megmaradt, a Báthoriak tovább mentek. S mint az alább felsorolandó oklevelek mutatják, a székely örökségeket már magtalanság címén is kezdik a fiscus részére lefoglalni és tovább adományozni. Báthori Zsigmond 1595 decz. 15-én székelyszállási Bornemisza, másnéven Büki Gáspárnak adományozza Cseben — Udvarhelyszéken — a magtalantul elhalt Csebi Lőrincz gyalogszékely (pixidarius) nemesi udvarházát, melyet előbb Nagy, másnéven Márton Mátyásnak adományozott volt. (Sz. Oklt. IV. 127.) Ugyancsak Báthori Zsigmond 1601 június 25-én biztosító levelet adott lemhényi Csomortáni Tamás részére, hogy ha kozmási Becz Tamás leánya Erzsébet meghal, Kozmás, Szent-Márton, Szent-György, Szent-Simon, Szent-Imre, Csekefalva Menaság, Verebes, Tusnád és Kotormány csikszéki; ugyszintén Ujfalu, Felsőfalu, Jakabfalva és Nagy-Kászon kászonszéki falvak birtokát neki s mindkét ági utódainak s kihalásuk esetére fivérének Csomortányi Jánosnak s utódainak fogja adományozni. (Sz. Oklt. IV. 149.) Itt megjegyzem, hogy Becz Erzsébet Becz Tamásnak fiuleánya volt, s mennyiben magtalantul elhalt volna, az ő székely törvények szerint a szomszédok örökölték volna, Báthori Zsigmond fejedelem még életében lekötötte magát arra, hogy halála esetére az ő székely jog megtagadásával birtokait Csomortányi Tamásnak fogja adományozni. Hogy ez a Báthoriak alatt már jogszokássá vált, igazolja az is, hogy midőn Báthori Zsigmond Erdélyt Rudolfnak átadta, s Erdély Bástá kormányzó-sága alá jutott. Bástá György 1603 okt. 8-án teleki Donáth Györgynek Háromszék főkapitányának a Székely Mózes ellenében tanusított szolgálataiért Felsőtorja, Hidvég s Márkosfalva háromszéki falvakban birtokokat adományoz, melyek a Székely Mózessel tartott Aporoktól confiskáltattak és kilyéni Nemes Mihály magvaszakadtával a kincstárra szálltak. (Sz. Okl. IV. 162.) Hogy ez később is fenntartotta magát, ugyszólván belement a jogéletbe, legyen szabad Brandenburgi Katalinnak 1630 febr. 24-én kelt egyik adománylevelére hivatkoznom, mely szerint, tekintve néhai siménfalvi Székely Mózes érdemeit, az ő néhai férje Bethlen Gábor, még mint magánember iránt egykor mutatott barátságát, egyetlen fiának ifj. Székely Mózes

udvarhelyszéki főkirálybírónak adományozza, Udvarhelyszéken Székelykeresztur mezővárosában s Ujszékely, Csekefalva s Bethlenfalva helységekben mindazokat a részjóságokat és *székely örökségeket*, kivéve egy székelykereszturi malmot, melyek néhai fiátfalvi Geréb András magvaszakadtával szállottak a kincstárra és eddig az udvarhelyi várhoz tartoztak. (Sz. Oklt. IV. 227.) Báthori Gábor 1609. decz. 13-án gálfalvai Ozdi Gergely részére Gálfalva, Monyát (máskép Boldogasszonyfalva), Bós, Szt.-László, Szentrontás, Lőrinczfalva, Nyárádtó, Lukafalva és Selylye marosszéki falvakban birt birtokokra kiadott adománylevelében (Sz. Oklt. VII. 29.) említést tesz a székely curia és örökségeken létező ius regiumról. Erdély legkiválóbb fejedelme Bethlen Gábor 1614 okt. 24-én Borsos Tamásnak adományozza a megölt s magvaszakadt Vajda István lófőnek Bergenyében — Marosszéken — birt minden javait. (Sz. Oklt. VII. 76.)

Ezek által be van igazolva, hogy a ius regium s ezzel a donatio mily sebességgel, ugyszólván egy pár évtized alatt kivetkőztette az ő székely jogot eredeti mivoltából s átalakította úgy, hogy a régi székely szabadság a székely népnél a XVI. és XVII. századokban egy régi kedves óhaj maradt, mely többé a régi fényébe és mivoltába vissza nem tért; Erdély beharcai, egyeseknek a fejedelemség elnyerése végett folytatott küzdelmei következtében oly fejedelmi intézkedések is nyertek napvilágot, a melyek írásban a székelységet régi szabadságába visszahelyezni akarták, de ezek mind csak pergamenten maradtak; de mivel ezen intézkedések világot vetnek a székelység akkori elnyomott állapotára, a melyet a ius regium bevitele s a hűbériség eszméinek a Székelyföldön is uralomra jutása teremtett meg, kötelességemnek tartom azokkal is foglalkozni.

Nevetemes intézkedéseket foglal magában Báthori Zsigmondnak 1601 decz. 31-én kiadott oklevele, melyben az erdélyi országgyűlésnek a székelyek szabadsága visszaállítása dolgában hozott végzése s kiadott levele értelmében, Csik-Gyergyó és Kászonszékek összes lakóit és maradékait *a paraszt állopotból, melybe az idők viszontagságai miatt jutottak*, felszabadítja s mindazon kiváltságokban és jogokban részesíti, melyeket őseik, mint szabad székelyek a régi magyar királyok idejében birtak; szabályozván egyszersmint a kapitány választás jogát s a szék területén lakó nemesek birtokviszonyait, rendelvén: „Universos incolas et inhabitatores, dietic sedis Siculicalis Csik, haeredesque et posteritates eorum ex statu et

conditione plebea et ignobili, in quam iniuria temporum redacti fuerunt, potestate que tam Nobilium quam aliorum (quorumcumque) eximimus et in statum et ordinem verorum *Libertinorum* nostrorum Siculorum redigentes“. Ezekben a szavakban sok minden van kifejezve, először a csikszéki gyalogosokat és lófőket egyfelől a segesvári végzések után a fejedelmi hatalom, másfelől a tulhatalmaskodó primorok elnyomták, székely szabadságokból kivetköztették, s így azok jobbágyok lettek; Zsigmond fejedelem az országgyűlés határozata következtében a régi szabadságot visszaadja s ugy tekinti, mint „Libertinusokat“, vagyis mint szabad székelyeket; tehát nem nevezi őket sem *pixidarius*nak, sem *primipilus*nak, hanem csak *szabadosok*nak, kik a szabadságukat már nem az ősi székely jogból kifolyóan, hanem a fejedelmi kegyből kifolyóan szerezték meg, így a régi *primipilus* és *pixidarius* mellett ezek a *lustrumok*ban, a mint már előbb is rámutattam, *libertinus* elnevezés alatt jönnek elő; s megállapítható ezekből a szavakból az is, hogy egyesek a nemesek (*nobiles*) hatalma alá kerültek; s „*nobiles*“ jelenti a primorokat, s azokat, kiket a fejedelmi kegy nemesített. Ez oklevél további rendelkezéseivel felszabadítja a csiki székelyeket a közadózások alól s azt mondja, hogy bírják mindazokat a kiváltságokat, szabadságokat s azokat a jogokat, a melyeket a régi magyar királyok alatt őseik birtak, kötelesek azonban a fejedelmek parancsára és érdekében hadba szállni, s e végett elrendeli, hogy a *nemesek sorából* praefectusokat vagy kapitányokat válasszanak. A nemesek sorából jelöljenek ki 3—4-et, vagy többet is, kik idősebbek s a hadban jártasak, kik közül a fejedelem kettőt, kik a legalkalmasabbak, kijelöl. Egyben megrendeli, az említett *libertinusok*nak azt, hogy a nemeseknek a kellő tiszteletet megadják, őket személyükben, javaikban és egyebekben ne háborgassák, hasonlóképp a nemesek ezekkel szemben nyájasan és testvériesen viselkedjenek. Legvégül a *donationalis* jog szempontjából a következő fontos rendelkezést tartalmazza: azokat a javakat, a melyeket a nemesek a székely felkelés előtt (1562) ősi avagy adásvételi jogon, vagy azután ugyanazon jogon s nem önkényes hatalomnál fogva birtokoltak, jövőre is békésen s akadály nélkül birtokolhossák. Az elzálogosított javak a zálog visszadásával az előző állapotba visszaállítandók. Ha valaki a nemesek közül, valamely jószágot vagy részjószágot, vagy valamely *székely örökséget*, a melyet neki vagy elődjének a fejedelmek adományoztak, másnak adta,

eladta, elzálogosította vagy elcserélte volna, ily eladásnak, elzálogosításnak vagy cserének többé helye nincs. Ebből folyóan a valóságos székely birtokok az előző állapotba visszaállítandók lettek volna; mutatja ez az oklevél, hogy már 40 év múlva a birtok jogi természete tekintetében Csikban is nagy zavar állott be. (Ezen oklevél Sz. Oklt. IV. 151.) Ezzel teljesen megegyező oklevelet adott ki Báthori Zsigmond 1601 decz. 31-én a marosszéki székelyek részére is. (Sz. Oklt. V. 168.) Nem szabad megfeledkezünk I. Rákóczi Györgynek 1636 jan. 30-án kelt azon kiváltságleveléről, a melyben sepsi-, kézdi- és orbai-szék részére biztosítja, hogy az ott lakó székely urak magvaszakadása esetén az ők javaikra nem történhetik beolvadás, vagy a kincstár részére lefoglalás, hanem a magvaszakadtak javai nemzetségek mindkét nemén levő tagjaira szálljanak és maradjanak, megtartatván ősi szokásaik és gyakorlatuk. (Sz. Oklt. IV. 261.) Ezen oklevélben nyíltan kimondja, a fejedelem, hogy a székely urak kérésére, figyelemmel betanusított hadi erényeikre a régi székely szabadságot visszaállítja, mi nyilvánvaló bizonyítéka annak, hogy eme rendelkezés a fejedelmi kegy gyakorlása volt, mert az elődei e tekintetben a székelyek régi szabadságát tiszteletben nem tartották.

Már előbb volt alkalmam rámutatni arra a rendi szakadozottságra, a melyet a *donatio* s a *ius regium* a Székelyföldön létre hozott; most, mielőtt még a Leopoldi diploma előtti kortól bucsut vennék, rá kell mutatnunk, hogy a székelység a rendi állapot megalkotására vonatkozó teljes szabadságát, t. i. azt, hogy a rendi állapoton csupán a székely *lustralis* széknek legyen joga változtatni, soha vissza nem nyerte; a fejedelmi kegy változtatot a rendi állapotokon; számtalan nemesítés fordul elő (Sz. Oklt. IV. 286, IV. 105, 115, 150, 166); *libertinusok*at a fejedelem *primipilus*ba léptet elő (Sz. Oklt. IV. 156, V. 166); jobbágy-ság alól egyeseket felment s darabonttá tesz (Sz. Okl. IV. 233, VI. 170, 179); s a rendi állapotra befolytak a hatalmasok tulkapásai is, a melynek eredménye az lett, hogy sokan lekötötték magokat jobbágyoknak (Sz. Oklt. IV. 212, V. 152, 153, 156, 162, 163). Ezek által eseteltem azt a romboló hatást, a melyet a székely alkotmány és ősbirtokon a *donatio* keletkezésében és rövid 130 év alatt az erdélyi fejedelmek idejében tett.

Dr. Endes Miklós.

csikmadfalvi és kisasszonyfalvi Istvánffi család.

Nagy Iván e családról emlékeztetvén, kijelenti, hogy eredete előtte ismeretlen, s bár tudja, hogy Istvánffi István 1494-ben az erdélyi sóaknák gondviselője volt — mégsem keresi a család eredetét itt, sőt a család erdélyi ágát külön családként tárgyalja. Pedig már az említett Istvánffi István életrajzi adatai mintegy rávezetik a kutatót a család eredetére: 1474-ben a lengyelek ellen harcol Boroszlónál, 1494-ben az erdélyi sóaknák gondviselője, 1505-ben Baranyavármegye követe a rákosi országgyűlésen, 1505-ben Ulászló király gyermekeinek nevelője.

E különböző főhivatalok élénk világot vetnek a tevékeny főur lelkületére, de egyszerűságra magyarázatot adnak arra, hogy honnan került a család Baranyavármegyébe. Előttünk áll az eszes, vitéz és királyi

iránt törhetetlen hűséggel viseltető — székely. A vázlatos, rövidke életrajzban benne van egy hosszú, munkás, fáradhatatlan élet változatokban gazdag útja.

Kicsinyke székely faluból kel útra, oldalán kemény aczélpengével indul a hőstettek mezejére, a boroszlói csatatér hozza meg az első babért, mely döntőleg hat élete folyására: most már a lezajlott harcok után nem tér vissza kisdud falujába, hanem a közpályára lép, fokról fokra halad s a bizalom végtére a királyi termék ajtóit nyitja meg számára.

Ezen életrajzi adatokat ismerve, mi újat sem mondunk azzal, ha kijelentjük, hogy a család Csikvármegyéből, Madefalváról eredt és e kijelentésünk nem ütközik a Nagy Iván által közölt Jeszarmazási adatokba, hanem csak kiegészíti azokat. És e kijelen-

tésünk nem pusztá föltevés, hanem Mike Sándor genealogiai gyűjteményében foglalt adatokon alapszik. Itt találtam a kisasszonyfalvi és madefalvi ágak közös lezármasát is és ez ellen semmi ellentmondó körülmény nem forogván fenn, hosszas fejtegetésekbe nem bocsátkozom, hanem akként közlöm az alábbiakban.

Nevezett *István*-nak * 7 gyermeke maradt: II. János, Ferencz, Kata Batthyany (Alapi) Benedek budai várnagy és kincstartó neje, Imre, Anna Macedonai Miklósné, László és Pál.

II. János kir. udvarnok a mohácsi ütközetben esett el. Neje valószínűleg Verbőczyi leány volt, mert a Tripartitum nagynevű szerzője gyermekeinek nagybátyjaként említtetik.

II. Istvánt 1542-ben Pozsonyvármegyében Jókánál Nádasdy Tamás a Dunába fullasztotta, a miért azután az áldozat hatalmas rokonai: Verbőczyi István, Macedonai Péter és Batthyány Farkas Nádasdyt perbe idézték, ez bosszujuk elől I. Ferdinánd pártjára kénytelen menekülni.

Pál 1532-ben a mohácsi csata után Perényi Péterrel együtt török fogságba került, honnan csak pénzzel válthatá ki magát. 1549-ben már udvari tanácsos. Ez évben mint Salm Miklósnak, Ferdinánd vezérének követe Martinuzzi György püspökhöz, kieszközli Martinuzzi és Ferdinánd követeinek találkozását Nyír-Bátorban. A következő évben Köszegre rendeli az országgyűlés az ország határainak megvizsgálása érdekében. Ő szerzett donatiót Asszonyfalván, majd 1552-ben a hűtlenségbe esett Magassy János birtokait nyeri adományban, első nejével kapja a Tótországi Viniczát, a Batthyány birtokok legszebbjeinek egyikét. Első neje Gyulai Hedvig (Gyulai János és Batthyány Zsófia leánya), második neje garai Garai Lőrincznek Ostfi Zsófiától szül. leánya: Erzsébet (néhol: Petronella). Ezek-től gyermekei: IV. János, IV. István, Miklós, Kata Markfalvi Jánosné és Zsófia Dóczy Mihályné.

IV. István 1573-ban Kanizsa várában Alapy Gáspár hadnagya, a törökök ellen folytatott számos küzdelemben vett részt. 1583-ban Veszprém vármegye alispánja és Veszprém vár kapitánya. A következő évben véres ütközetet vívott a Koppányt megszállva tartó Ali béggel, fényes győzelem után 5 zászló jutott birtokukba, a gazdag zsákmányból Ali bég fekete paripáját és drága mivű kardját IV. Istvánnak ajándékozták hadtársai. Nejétől Jakab Jusztinától gyermekei nem maradtak, vagy ha maradtak, azok ismeretlenek.

A család legkiválóbb tagja *Miklós*, a XVII. században hazánk legderekabb történetírója. A baranyavármegyei Kisasszonyfalván született 1538-ban. Jogi és klasszikai tanulmányait Várad és Oláh Miklós érsekek jóvoltából azon idők leghíresebb egyetemlein: Bolognában, Paduában és Grázban végezte. Innen 5 évi távollét után hazatérve, még mint egészen ifjú, Oláh Miklós esztergomi érsek titkárává lön. ** Ennek halála után Liszti János helyére m. kir. kanczellariai titkárrá neveztetett ki, majd 1576-ban alkanczellár lett.

Ékesen beszélt a latin és görög nyelvet, de ép

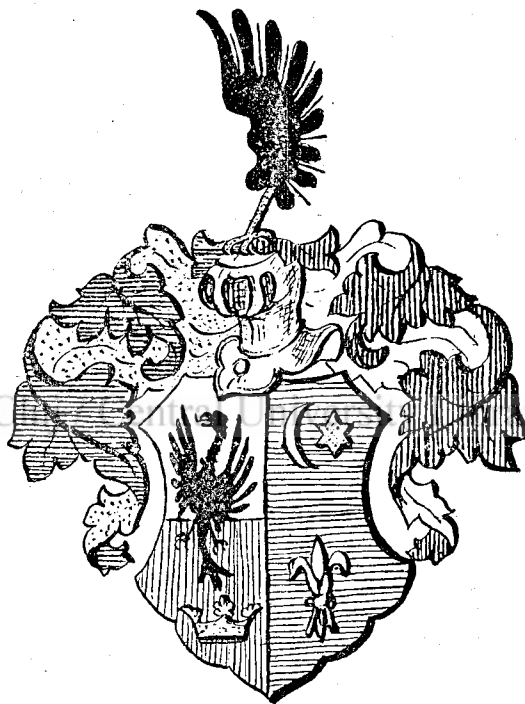
oly tökéletességgel forgatta a kardot is, gyakran részt vett a törökök elleni küzdelmekben, 1566-ban Zrinyi alatt is harczolt. Erős katolikus érzelme, az udvarhoz és Magyarország főpapjaihoz való viszonya magyarozza meg a protestansz rendek ellen folytatott hosszú küzdelmét. Uralkodójához bizalmas barátság fűzte, de ép oly mértékben tudta kiérdemelni a nemzet bizalmát is; midőn Rudolf király az adó beszédét a gyűlölt kamara kezéből kivéve, a nemzet bizalmában álló főurakra kívánta azt bizni, Rákoczy Zsigmond, Illésházi István és Istvánffi Miklós voltak a kiválasztottak. Mély igazságérzetét jellemzi, hogy midőn a kormányférfiak Illésházit kiüldözni akarván, őt felségsértési perbe fogták: I. Miklóst hívták meg Prágába itélethozatalra, de ő az egyes bírák nyilatkozatai alapján és *külföldön* ítéletet hozni megtagadta.

1582. jun. 19-én báróvá, az 1608-ki koronázó országgyűlésen főajtnálló mesterré lön, ez volt azonban az utolsó méltóság, amit elnyerhetett, mert midőn a nádorválasztás alkalmával Illésházi neve került ki az

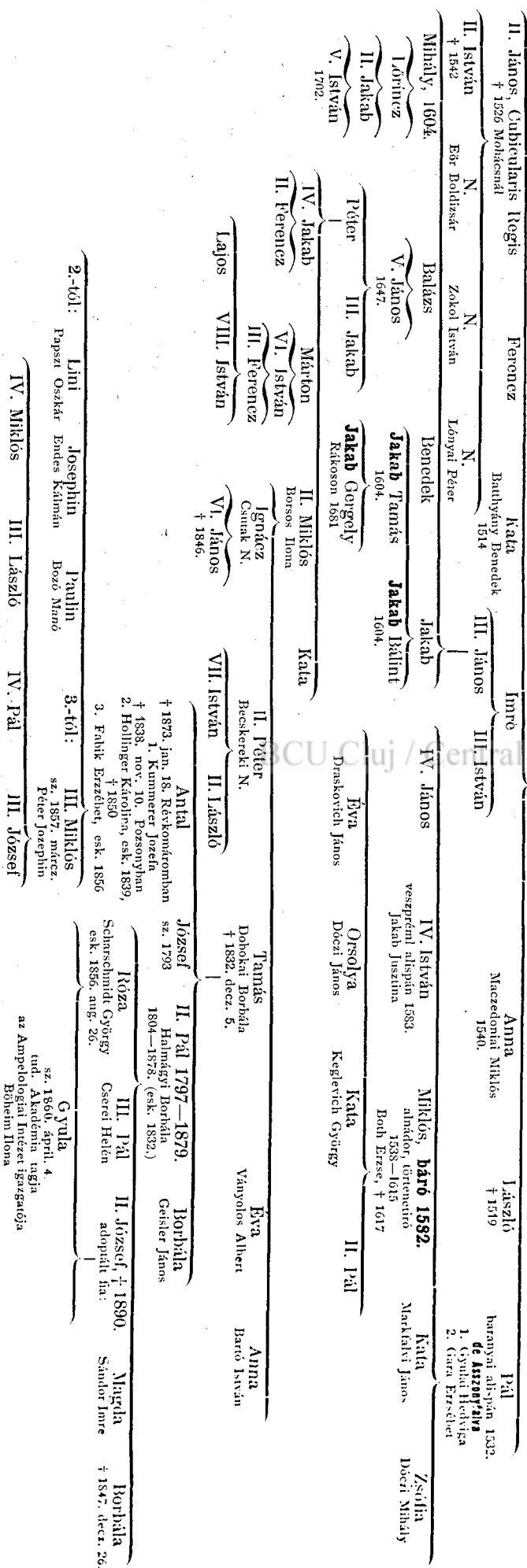
urnából, ez annyira megrendítette, hogy jobboldali szélhűdés érte. Így aztán képtelen lévén a közszolgálatra, visszavonult birtokára s ott írta meg hazája történetét I. Mátyás halálától II. Mátyás megkoronáztatásáig.

Ennek kéziratát végrendeletileg Pármány Péternek hagyományozta, ki azt 1622-ben „Historiarum de rebus Hungaricis libri XXXIV.” czimen kiadta Kölnben, ezenkívül még három kiadást ért (1685, 1724, 1758). Magyar fordítása 1870-ben jelent meg. Ő is igen számos birtokot szerzett, így Győr vármegyében Radván és Szent-Viden (1588.), Komárom vármegyében Lábatlan (1558.) Meghalt 1615-ben és viniczai birtokán temettetett el. Neje bajnai Both Erzse, kitől gyermekei: Éva Draskovich Jánosné, Orsolya, Dóczy Jánosné, Kata Keglevich Györgyné és II. Pál,

ki korán elhunyt és a Csalló-közben Föl-Baáron temettetett el. Szerencsétlen volt Orsolyának is házassága Dóczy, vagy a mint magát Lipcse váráról nevezé, Lipcsey Jánossal. Illésházi Istvánnak 1593. jul. 19-én Majthényi Lászlóhoz intézett levelében ezeket olvassuk: „Istvánffi uram irt kegyelmednek egy levelet, melyet im én kegyelmednek küldöttem; én meg nem irhatom, minemű nagy bánattal mene alá, adta volna Isten, hogy ingyen sem ösmerte volna Lipcseit, de meglátja Lipcsei, az ő bolondságos kedvének eleget akarván tenni nem csak feleségét, de sok jóakaró barátait is azzal egyetemben elvesztette, mi nem azért adtuk neki, hogy mindennap marokvesszővel verje, megkötözze, szidja, rongálja, hanem, hogy Isten szerint szeresse, tisztelje és becsülje; egyéb csuda dolgát is értettük meg, ki is lehetetlen dolog, hogy az Uristen is elszenvedje neki; ingyen vagyon ám, mikor gyermekeknek egyszersmind birodalmat és feleséget adnak, elfelejti Istenét, tisztességét és elhiszi magát; megítélheti kegyelmed, minemű háboruságunk vagyon rajtunk miatta, és minemű iszonyú dolog legyen ezt csak hallani embereknek; bizony bánom, nem Lipcseiért annyira, hanem te kegyelmed asszonyomért és Istvánffi uramért, de meglátja Lipcsei, hogy emberekre talált és rövid nap e felől hirt fog hallani kegyelmed.” (T. T. 1897. 59.)

* Tört. Tár. 1877. évfj. 512. — ** U. o. 1896. évf. 144.

Istvánfi János
de Csikmadefalva, 1500.

Az eddig elmondottakból láthatólag I. István fiai Imrét kivéve, követték atyjukat Magyarországra s ott alapítottak családot. Szép és fényes pályát futottak be, Magyarország főurai között szerepelnek, egyikök zászlós ur lesz, de már a harmadik ízen leszármazásuk megakad s ágazatuk egészen elmúlik.

Az erdélyi ág — Imre leszármazói — nevéhez nem fűződnek oly kimagasló események, bár a haza iránti kötelesség teljesítésében ép oly hivek mind amazok. Őt ízen át csak nevük pusztá felemlítésére szorítkozhatunk. Csak a genealogiai lánczolat mutatja összetartozandóságukat s ez is hézagos, elvértve akad egy-egy évszámbeli adat s a házastársak nevei mindenütt hiányoznak. Egy helyen a család eltagozódását látjuk: *Jakab* fiai családi nevüket „Jakab“-ra változtatják. Ez ág újboli felemelkedése a XVIII. század végével kezdődik, úgy látszik ekkor hagyják el ősi fészüküket Csik-Madefalvát s lépnek közszolgálatba.

Tamás már sókamara ispán Désaknán.

II. Pál az erdélyi főkörmányszéknél hivataloskodik, előbb titkár, majd tanácsos. Midőn innen hosszú szolgálat után nyugalomba vonul, a Felső a vaskorona renddel jutalmazza szorgalmát. Munkássága azonban itt nem szakad meg, a kolozsvári jogakadémia felállításakor annak igazgatóságát vállalta el és ez ma már eléggé nem méltányolható hazafias szolgálat volt, mert ez időben, csakis a nagyszabedbeni német jogakadémiára volt utalva a jogi pályára készülő erdélyi magyar ifjuság, ennek nyomasztó hatása alatt nyilatkozott meg a közóhaj egy magyar jogakadémia létesítése érdekében. Az erős, munkabíró honoratorok között nem akadt, ki annak élére állott volna; I. Pál törődött, agg kora daczára elvállalta azt s annak czéltudatos, helyes vezetésével minden bizonynyal hozzájárult a mai Tudomány Egyetem alapköveinek lerakásához. E kiváló tevékenységét az udvari tanácsosi czímmel jutalmazta a fejedelmi kegy.

Antal katonai szolgálatba lépett, előbb a báró Kienmayer lovas ezredben százados, utóbb Esteri Ferdinánd főherczeg segédtisztje, majd magántitkára. 1850-től Révkomárom főbirája. Csikvármegyétől nemesi bizonyítványt vett ki s azt 1839. december 2-án Pozsonyban kihirdettette.

III. Pál kir. ítélőtáblai bíró Marosvásárhelyt, meghalt 1879. ápr. 29. Nejétől nagyajtai Cserei Heléntől gyermekei nem maradtak. Testvére *II. József* pénzügyi titkár nem házasodott s ezért a család ez ágának kihalását megakadályozandó, adoptálta unokaöccsét: *Gyulát* s Ő Felsőge hozzájárulásával nevét és nemességét is ráruházta.

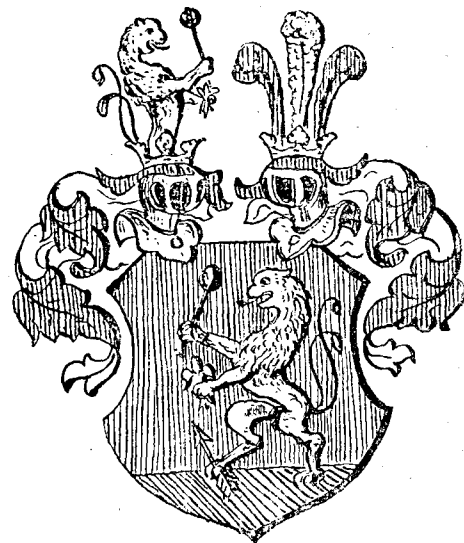
Gyula előbb egyetemi tanár Kolozsvárt, majd Budapesten az ampelológiai intézet igazgatója, a m. tud. Akadémia és több külföldi tudományos társulat tagja, számos tudományos irodalmi munka neves szerzője.

A család két ága egymástól eltérő két czímert használt. A magyarországi ág czímere: vágott paizs, a bal kék mezőben alant fehér liliom (Anjou), fölnt csillag és félhold. Jobb mező haránt osztva, az alsó vörös mezőben arany korona, a felső ezüst mezőben stilizált fekete sas (részben az alsó vörös mezőt is elfoglalva). A paizs fölötti — korona nélküli — sisakon szárnyas sas láb körmeivel a sisak tetejébe kapaszkodva. Takarók: kék-arany, vörös-ezüst.

Az erdélyi ág czímere: a paizs vörös udvarában, zöld mezőben ágaskodó oroszlán első jobb lábában buzogányt, ballábjában liliomot tartva és hátsó jobb lábát nyilhegyen nyugtatva. A paizs fölött kettős

sisak, egyiknek díszes a paizsbeli alak (növekedően és befelé fordítva), másiknak három lovagtoll, a melyek közül a középső ezüst, a két szélső vörös. Takarók: vörös-ezüst mindkét oldalon.

Közös motívum a két czímerben a fehér liliom, ez lehetett az ősi címer képe.

Sándor Imre.

Dr. iklandi Iszlai József.

1840—1903.

A f. év május hó 26-án Budapesten elhunyt dr. Iszlai József, egyetemi nyilvános rendkívüli tanár, fogorvos, született Dicsőszentmártonban, Kis-Küküllő vármegyében 1840. április 4-én. Atyja iklandi Iszlai Lajos, ügyvéd, anyja göcsi Csanádi Eszter volt.

Bölcsője Dicsőszentmártonban ringott, gyermekkori emlékei a Kis-Küküllő vármegyei Magyar-Sáros (Kis-Sáros) falu tornyához fűzték.

Középiskolai tanulmányait Medgyesen kezdte, majd folytatta és befejezte Kolozsvárt.

Tanulótársai közül már akkor kivált éles elméje, kiváló, ernyedetlen szorgalma, erős jelleme és szabadelvű gondolkodása által. Majd a nagy-szebeni jogakademián látjuk. E pálya azonban nem volt kenyere s alig két év után Párizsban találjuk, majd Londonban, utóbbi helyen fél évig, előbbin egy egész évig, mint hölesészethallgatót.

Szerény anyagi viszonyai azonban nem engedték, hogy e téren befejezhesse tanulmányait; átlátta, hogy az akkori viszonyok közt a hölesészeti pályán csak azok érvényesülhetnek, kik kenyérkeresettel nincsenek terhelve s Angolországot otthagya, visszatért

hazájába és Budapesten az orvosi egyetemre iratkozott be.

Ama négy év alatt, mialatt az orvosi fakultást végezte, kiváló tehetsége által csakhamar felhívta orvostanárainak figyelmét, s az orvostudori diploma elnyerése után két évig mint mütőnövendék, két évig pedig az akkoriban híres Balassa és Kovách sebészeti klinikáján mint tanársegéd működött.

Ekkor sem volt azonban megállapodva, s nyughataflan vére s a változatosság iránti szeretete vidékre, Selmeczbányára vitte, hol félesztendeig mint királyi bányaműtő működött. Kevés sikerrel azonban. A kedvező anyagi megélhetést e hely sem biztosította.

Emberrársainak fogfájásról szóló panaszai csakhamar, az ama időben még nálunk fejletlen fogászat gondolatát ébresztették fel benne.

Gyorsan határozott, s ismét Londonban látjuk őt, hol fél évig a fogászatot tanulmányozza, majd Grácba megy, hol körülbelül egy negyedévig aranyműveskedik.

1873-ban nyitott fogászati műtermet Budapesten, kiténő munkái, plombjai hamar

megnyerték számára a szenvedő emberiségnek bizalmát s európai hirre vergődött.

Gyakran résztvett az internacionalis fogorvosi kongresszuson s az egyiken az elnöki tisztséggel tisztelték meg kartársai. Irodalmi munkásságot is fejtett ki, különösen a német, francia, angol és amerikai szaklapokban, sőt utóbb publicistikával is foglalkozott. (Egy időben a „Független Hirmondó“ főszerkesztője volt.)

Különcz modora sok embert távol tartott bizalmától, barátja nem volt s a legjobban érezte magát műhelyében, hol mulakatozással is foglalkozott.

Tíz évig mint egyetemi magántanár működött, ezelőtt két évvel pedig a király a budapesti m. kir. orvosegyetem nyilvános rendkívüli tanárának nevezte ki. S hogy minél nagyobb teret biztosítsanak e híres tudós munkásságának, a budapesti egyetemen fogászati intézetet alapítottak számára.

Ezen intézetben találta utóbb legna-

gyobb gyönyörűségét s ennek ajándékozta egész muzeumát, mi egy ezreket érő koponyagyűjteményből, régiségekből, tömött állatokból és őskori csontok gyűjteményeiből állott.

Halála váratlanul, gyorsan következett be s a legszebb halállal halt meg, mivel egy munkás ember csak meghalhat: munkája közben agyhúdás érte, s egy napi eszméletlen állapot után Budapesten a Kétki-féle belgyógyászati klinikán örökre lehunyt szemeit, a tudománynak megmérhetetlenül nagy kárára.

Tehetségével, képzettségével, szorgalmával, munkájával, szaktudásával s a fogászat terén tett újító alkotásaival feledhetetlen nevet vivott ki magának a tudományok terén s dicsőséget szerzett hazájának, a székely vérnek, ki egy régi székely nemes családnak szülöttje volt.

Bár sok ilyen munkást adna a sors a magyarnak!

Dr. Sz. Szentmiklósi László.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Ö s f á k.

— Összeállította: Gy. R. —

XVII.

széki g. Teleki Mária, Róza, Ágnes és Lujza leszármazása

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
széki gróf Teleki János vaji Vay Borbála	hallerkői gróf Haller László, sz. 1697, † 1719	bethlemi gróf Bethlen Kata, sz. 1700 körül	makfalvi Dózsa Mihály	nagy-barcsai Ágnes	bethlemi gróf Bethlen István	szentmárton-macséskői Macskási Krisztina	n.-eressei g. Toldalagi Mihály, g. 1744, † 1744 e.	tancsi Földvári Erzsébet, sz. 1700 körül	ezzegei Wass Dániel	vaji Vay Judit	losonci báró Bánffy Ferencz, sz. 1695, † 1773	magyar-egyház-monostori báró Kemény Zsuzsa	bethl. ni gróf Bethlen Dávid	széki gróf Teleki Klára, † 1779	
Pál † 1773	Borbála sz. 1720	Mihály	Julia	László	Kata	László	Borbála								
Mihály		Ágnes		István cs. kir. kam.		Eszter *									
Mihály ** sz. 1782, † 1823		Anna *** sz. 1786, † 1828													
Mária, † 1877 n.-szentiványi és n.-nyujtói Jakabos János sz. 1805, ebk. 1839, † 1875 † 1859 (Czikmántor)	Róza, † trienti Ferrári Ernő sz. 1808	Ágnes fogarasi Lészai Lőrinc †	Lujza † hajadon (Harina)	és még többen, kik magtalan elhaltak											

* Ennek a b. Bánffy Eszternek 2. férje: alcsernátoni Csernátoni Antal, kitől

Csernátoni Eszter b. Toroczka Józsefné Csernátoni Borbála n.-váradai Sarkantus Gyulai Elekne, kitől	gyermekei elhaltak. Gyulai Eszter, † a) b. Toroczka József elváltak b) bőlöni Siko Lajos (†) Gyulai Anna, † alcsernátoni Csernátoni Ignác (él)
---	--

** Ennek a gr. Teleki Mihálynak 2. felesége: Drauth Amália (ennek 2. férje: g. Nádasdi Ferenc)

gr. Teleki István valdai Seidl Henrietta	Stefánia, sz. 1864.
---	---------------------

*** Ennek a gr. Toldalagi Annának 2. férje: choltitzi gr. Sedlnitzki Antal sz. 1786, egybk. 1818, † 1835, kitől

gr. Sedlnitzki Károlina († hajadon) gr. Sedlnitzki Leopoldina, sz. 1821, † 1888. n.-váradai Sarkantus Gyulai Ferencz sz. 1819, egybk. 1845, † 1887. gr. Sedlnitzki Anna († 1898, mint a grófi ágnak utolsó tagja), lovag Kleyle Frigyes (†)
--

1. A széki Teleki cs. Lásd I. 1. alatt.

Teleki Mihály sz. 1631, gr. 1685, † 1690	Mihály, gróf 1697	János Vay Borbála
---	-------------------	----------------------

2. A vaji és luskodi Vay cs. Lásd V. 2. alatt.

Vay Péter, 1574—1647	Ádám, †, 1711 b. Zay Anna Mihály, † 1707 Kendei Kata	Judit gr. Wass Dániel Borbála gr. Teleki János
----------------------	---	---

3. A hallerkői Haller család.

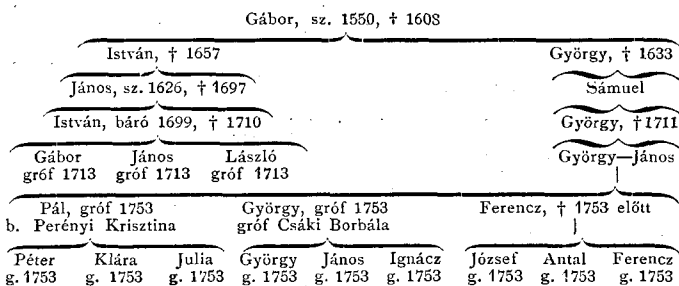
Források: K. 106; N. J. V. 26 és XIII. 268; M. N. Zs.; Tb. d. gr. H.; Haller-Codex; Pál. I.; S. ung. Á.; S. sbhg. A.; Jegy.

Rangemelések: Báróság (magnificus cím?) 1616-ból.
(Orsz. lt. 1616. Gy. k. 8. Lib. Reg. 175.)

Báróság: kelt 1699. IV. I. hallersteini Haller István részére.

Grófság: kelt Bécs, 1713. I. 15, nyerték hallerkői Haller Gábor, János és László. (Orsz. It. Lib. Reg. Transsylv. V. 503.)

Grófság: kelt Bécs, 1753. VI. 18, nyerték Haller ab Hallerstein Pál, György és néhai Ferencz fiai: József, Antal és Ferencz; Pál neje b. Perényi Krisztína és gyermekei: Péter, Klára és Julia; György neje gr. Csáki Borbála és fiai: György, János és Ignác. (Orsz. It. Lib. Reg. Transsylv. X. 253.)

Czímer: Lásd S. sbbg. A. 38. táb.

NB. A grófi diplomákkal új czímer nem lett adományozva.

Haller István, † 1710 } László, sz. 1697, gróf 1713, † 1719
báró 1699 } bethleni gr. Bethlen Kata, sz. 1700 körül

4. *A bethleni Bethlen cs.*

Források: K. 37; N. J. II. 67; M. N. Zs.; Tb. d. gr. H.; S. ung. A. spl.; S. sbbg. A.; Jegy.

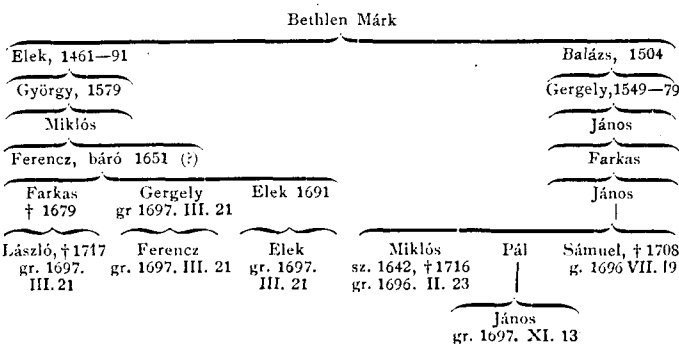
Rangemelések: Báróság, kelt Bécs 1651. VII. 25, III. Ferdinándtól nyerte bethleni Bethlen Ferencz. (Eredeti diploma Szabolcs vm. Iltban.)

Grófság, kelt Bécs 1696. II. 23, bethleni Bethlen Miklós részére. (Orsz. It. Lib. Reg. Transsylv. I. 19.)

Grófság, kelt Bécs 1696. VII. 19, bethleni Bethlen Sámuel részére. (Orsz. It. Lib. Reg. Transsylv. I. 459.)

Grófság, kelt Bécs 1697. III. 21, nyerték bethleni Bethlen Gergely, fia Ferencz és rokonai László és Elek. (Orsz. It. Lib. Reg. Transsylv. I. 127.)

Grófság, kelt Bécs 1697. XI. 13, bethleni Bethlen János részére. (Orsz. It. Lib. Reg. Transsylv. I. 159.)

Czímer: Lásd S. sbbg. A. 37. táb.

NB. A rangemelésekkel új czímer nem lett adományozva.

Bethlen Sámuel, † 1708 } Sámuel
gróf 1696. VII. 19 } Kata, sz. 1700 körül
a) gr. Haller László, sz. 1697, † 1719
b) gr. Teleki József, † 1732

5. *A makfalvi Dózsa cs.* Lásd I. 2. alatt.

Dózsa Tamás } Tamás } Mihály } Mihály
lust. 1636 } lust. 1677 } 1690 } Barcsai Ágnes

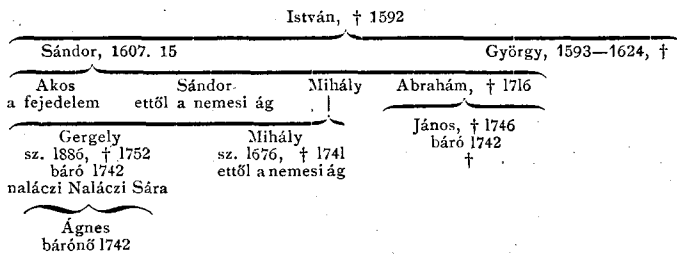
6. *A nagy-barcsai Barcsai cs.*

Források: K. 24; N. J. 186 és XIII. 76; B.; Turul XII. 185; S. ung. A.; S. sbbg. A.; Jegy.

Rangemelések (nemességre vonatkozó adatok): Ős nemes család.

Báróság, kelt Bécs, 1742. III. 17, nyerték nagy-barcsai Barcsai János és neje Toroczka Kata. (Orsz. It. Lib. Reg. Transsylv. IX. 48.)

Báróság, kelt Bécs, 1742. III. 17, nyerték nagy-barcsai Barcsai Gergely, neje Naláczai Sára és leánya Ágnes. (Ossz. It. Lib. Teg. Transsylv. IX. 59.)

Czímer: Lásd S. sbbg. A. 13, 14 és S. sbbg. A. Spl. 192. táb.

NB. A bárói diplomában (János részére) a czímer le van írva, Gergely a bárósággal bővített czímert is nyert.

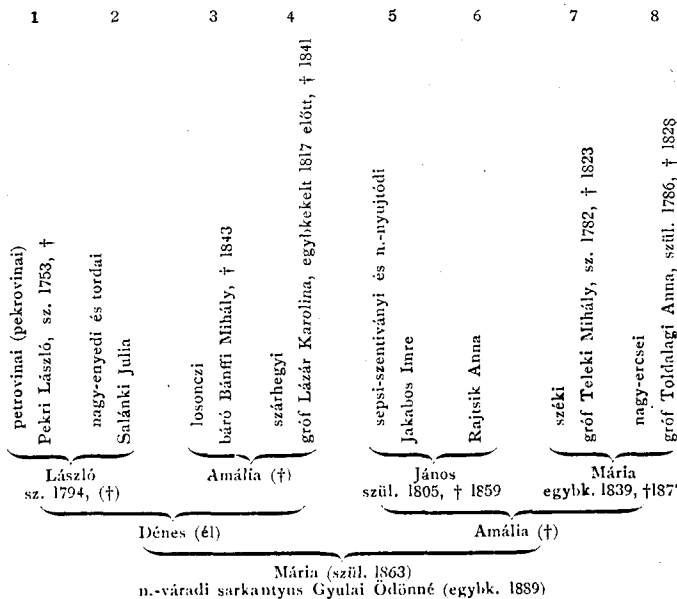
Barcsai Sándor } Sándor { István, † 1718 körül
1607. 15 } Pál, 1672. 1707 } József } Ágnes
1726. 30 } Dózsa Mihály

7. *A bethleni Bethen cs.* Lásd XVII. 4. alatt.

Bethlen Miklós } Mihály } István
gróf 1696 II. 23 } Macskási Krisztina

8. *A szentmárton-macskási Macskási cs.* Lásd II. 8. alatt (tinkovai Macskási).

petrovinai (pekrovinai) Pekri Mária leszármazása.

1. *A petrovinai (pekrovinai) Pekri cs.*

Források: K. 203; N. J. IX. 199, 518 és 844; U. N. J. I. 107; S. ung. A.; S. sbbg. A.; Jegy!

Rangemelések (nemességre vonatkozó adatok): Régi nemes cs., igazolta nemességét disznajai Vita Ödön a kamarási méltóság elnyerése alkalmával.

Báróság, kelt Bécs 1690. IV. 13, Lőrincz részére. (Orsz. It. 1690. Conc. Exp. ápril. 4.)

Grófság, kelt Bécs, 1692. VIII. 8, petrovinai Pekri Lőrincz, kapormoki főkapitány részére. (Orsz. It. Lib. Reg. XXII. 127.)

Pekri Gábor, 1552

Gábor, 1598. 1634
 Ferencz
 Ferencz, 1676
 Lőrincz, báró 1690
 gróf 1692, †

István,
ettől a nemesi ág

Czímer: Lásd S. sbbg. A. 40. táb.

NB. A kir. könyv. a grófi czímer le van írva.

Pekri Gábor 1552	{	István	{	Mihály 1615. 40	{	Mihály 1650. 57	{	Gábor † 1723 előtt	{	Ferencz sz. 1682, † 1758 n.-váradai Balog Sára egybk: 1747, † 1758
										László, sz. 1753 Salánki Julia

2. A nagy-enyedi és tordai Salánki cs.

Források: N. J. X. 15; S. ung. A.; S. sbbg. A.; Jegy.

Nemességre vonatkozó adatok: Igazolta e cs. nemességét disznajai Vita Ödön a kamarási méltóság elnyerése alkalmával.

Czímer: Lásd S. sbbg. A, 151. táb.

Salánki János állítólag 1619. donatit nyer Tórdán	{	János 1665	{	Mózes	{	Gábor de N.-Enyed József (másol Samu) Makrai Zsuzsa	{	József, 1753. 96 aranyos-megyesi Csikós Kata Julia Pekri Lászlóné
---	---	---------------	---	-------	---	---	---	---

3. A losonczy Bánffy cs. Lásd IX. 10. alatt.

Bánffy Kristóf	{	Zsigmond báró	{	Imre	{	József	{	István márkus és batizfalvi Máriási Agnes	{	Mihály, † 1843 Lázár Károlin ebk. 1817 e., † 1841
----------------	---	------------------	---	------	---	--------	---	---	---	---

4. A szárhegyi (gyalakuti) Lázár cs. Lásd XIII. 7. a.

szárhegyi Lázár Ferencz, sz. 1675, † 1742, gróf 1702	{	Gábor	{	Ferencz, sz. 1750, † 1810 báró Perényi Anna	{	Károlina, † 1841 br. Bánffy Mihály ebk. 1817 előtt, † 1843
---	---	-------	---	--	---	--

5. A sepsi-szentiványi és nyujtói Jakabos cs.

Források: Pál. II.; Jegy.

Nemességre vonatkozó adatok: nyujtói Jakabos Benedek és Incze (szabad székelyek) 1602-ben a császár és király hűségére felelszüknek. (Sz. Oklt. V. 187.) nyujtói Jakabos György és János 1614-ben mint lófők lustrálnak (Pálmay szerint).

Nemességi igazolás kelt Bécs, 1786. VI. 19. kis-nyujtói Jakabos József és István (Háromszék) részére. (Orsz. lt. Lib. Reg. LIII. 484. No. 130.)

Czímer: Kék mezőben, zöld téren egy magyar vitéz (fején kalpag) felemelt jobbában görbe kardot tart, balját csipőjére támassza. Sisakdísz: könyökben meghajlott kar, markolatjában görbe kardot tart. Takarók: ? (Jakabos Imre pecsétgyűrtje szerint.)

6. A Rajtsik (Rajcsik, Rajzik) cs.

Források: Jegy.

Nemességre vonatkozó adatok: Nincsenek.

NB. Rajtsik Anna állítólag Tokajból származott.

Czímer: Nem ismerjük.

NB. Egy Rajzik cs. czímerpecsétje található a Pest vm. Itban 1633/XI. jelzet alatt (végrendelet).

7. A széki Teleki cs. Lásd I. 1. alatt.

Teleki Mihály sz. 1631, gr. 1685, † 1690	{	Mihály	{	János	{	Pál	{	Mihály	{	Mihály, sz. 1732, † 1823 gr. Toldalagi Anna sz. 1786, † 1828
---	---	--------	---	-------	---	-----	---	--------	---	--

8. A nagy-ercsei Toldalagi cs. Lásd XVII. 9. alatt.

Toldalagi Mihály † 1744 előtt, gróf 1744	{	László	{	István, cs. kir. kam.	{	Anna, sz. 1786, † 1828
---	---	--------	---	-----------------------	---	------------------------

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Rövidítések magyarázata.

K = Kővári László: Erdély nevezetesebb családjai
 N. I. = Nagy Iván: Magyarország családjai.
 B. = Bőjthe Ödön: Hunyadvm. nemes családjai.
 Pál I. = Pálmay József Udvarhely vm. nemes családjai.
 Pál. II. = " " Háromszék vm. nemes családjai.
 K. S. = Kőszegi Sándor: Nemes családok Pestvármegyében.
 V. S. = Kövendi Veress Sándor: Torda ős családai.
 M. N. Zs. = Magyar nemzeti zsebkönyv
 Tb. d. g. H. = Taschenbuch der gräflichen Häuser (Gotha-Almanach).
 Tb. d. fr. H. = Taschenbuch der freiherrlichen Häuser (Gotha-Almanach).
 Tb. d. adl. H. = Taschenbuch der adeligen Häuser (Gotha-Almanach).
 Kn = Kneschke deutsches Adels-Lexikon
 Z. N. = Zedlitz-Neukirch preussisches Adels Lexicon.
 M. M. = Megerle v. Mühlfeld österr. Adels Lexicon.
 Sch. = Schönfeld: Adels-Schematismus 1824. 1825.
 T. = Turul, a magy. Heral és geneal. társaság közlönye.
 U. N. I. (új Nagy Iván) = Dr. Komáromi András és Petkó Béla „Nagy Iván“ család-történeti értesítő (3 évfolyam; megszűnt).
 K. B. = baczkamadarasi Kiss Bálint: Az Árpádok királyi vére.
 Kn. d. G. H. = Kneschke Grafen Häuser der Gegenwart.
 Hild. = Hildebrandt der Kärtner Adel.
 Kreb. = Krebel: europaisches genealog. Handbuch. 1786.
 Hüb. = Hübner: genealog. Tabellen. 1725—1733.
 S. ung. A. = I. Siebmacher's grosses u. allgemeines Wappenbuch. der Adel v. Ungarn.
 S. sbbg. A. = ugyanaz, der Adel v. Siebenbürgen.
 M. = Meding: Nachrichten von adelichen Wappen.

Kk. = Dr. Illésy János és Petkó Béla: A királyi könyvek.
 Skk. = Dr. Wass Miklós: A kir. könyvek székely oklevelei.
 Sz. Oklt. = Szabó Károly (Dr. Szádeczky Lajos) Székely oklevéltár.
 T. J. = Dr. Temesváry János: Örmény családok.
 Orsz. = országos.
 lt. = levéltár.
 Gy. k. = Gyulafejevári káptalan.
 k c. = kolozsmonostori convent.
 Lib. Reg. = Liber Regius.
 E. f. = Erdélyi főkormányzók.
 Transsylv. = Transsylvaniae.
 cs. = család
 sz. = született.
 egybk. = egybekeltek.
 † = meghalt.
 Jegy. = Jegyzetek.
 A cs. és kir. főkamara hivatalból gyűjtött adatok.
 Családi levéltárakból gyűjtött adatok.
 Czímer gyűjtemény.
 Czímer pecsét gyűjtemény.
 Genealogiai kézirat a XVIII. századból.
 Genealogiai kézirat a XIX. századból.
 Genealogisches Reichs- u. Staats Handbuch 1781.
 Grützer, Standes-Erhebungen u. Gnaden-Acte.
 Gyulai Rudolf: Komárom vármegye és város történetéhez.
 Halotti jelentések gyűjteménye
 Hodor: K. Szolnok-Doboka várm. monogr.
 Kolozsvm. levéltárakból gyűjtött adatok.
 Gr. Lázár Miklós: Erdély főispánjai (1540—1711).
 Nagy Sándor: Háromszék önévédelmi harcza.
 Oklevelek gyűjteménye eredetiben és másolatban.
 Szolnok-Doboka várm. monogr. (Éldig 5 kötet.)
 Tagányi Károly jegyzéke az orsz. levéltárban található nemesi okleveleknek.
 Dr. Vajda E. A vargasi Daniel család.

TARTALOM. Dr. Endes Miklós: Donatión a Székelyföldön. — Sándor Imre: esikmadefalvi és kisasszonyfalvi Istvánfi. — Dr. Sz. Szentmiklósi László: dr. iklandi Iszlai József. — Gy. R.: Ófák. XVII. széki gr. Teleki Mária, Róza, Ágnes és Lujza. XVII. petrovinai (pekrovinai) Pekri Mária. — Rövidítések magyarázata.